

האדם השקול

מאת: יאנוש קורצ'אק, כתבים, כרך ו, עמ' 39-42
תרגום: אורי אורלב

האדם השקול דומה לבית קפה.

מעל האדם השקול, כמו מעל בית קפה, תלוי שֶׁלֶט צבעוני, פחות או יותר, המצהיר בהחלטיות, ללא הסוסים, ללא פקפוקים:

"בית קפה. קפה, תה, גלידה, עוגות".

וכל אחד יודע מייד עם מה יש לו עסק.

האדם השקול, בדומה לבית קפה, הוא בעל חזות נעימה למדי, והדור פֶּלְשֶׁהוּ. אין בו שום דבר המרתק את המבט, משהו הנוגע קצת יותר עמק ללב, והרי איש אינו דורש זאת; העקרון שלא יהיה שום דבר דוחה או מרתיע את המבט או את חוש הריח.

במטבח של בית הקפה וגם אצל האדם השקול – יש קצת לכלוך, מפני שמכרח להיות. אך מקפידים להסתיר אותו. ולשם מה להראות? מראה לכלוך בעיני אנשים מהדרים הוא דבר דוחה המקלקל את התאבון.

בבית קפה אפשר לשחק ביליארד, שחמט ולקרא עיתונים. אין אלה בלויים משפילים במיוחד או מזיקים במיוחד, אם לא מתחכמים אליהם יותר מדי ברצינות ולא מקדישים להם יותר מדי זמן. כמוֹכֵן החברה שבה האדם השקול מבלה ממלאת את זמנו, מביאה תועלת מה, ומרגיעה, והרי כל זה רק לטובה.

אדם רעב מאוד לא ילך לבית קפה, מפני שאם היה רוצה להשביע שם את רעבונו היה רק מקבל בחילה: העוגות מתוקות מדי. בית הקפה גם לא יספק לו התרגשויות עצות, והרי לשם כך תלוי השלט הפוסל מראש כל אפשרות כזאת. אותו דבר – גם האדם השקול.

אבל בהקבלה האמתית והמעמיקה בין אדם שקול לבית קפה מסתתר עוד משהו, גם זה וגם זה פועלים כהלקה, באפן סדיר, ללא נחמות, ללא הסוסים, דלוגים או חריגות.

דין, דין! בית הקפה פתוח. נכנסים, יוצאים – יוצאים, נכנסים. יש תנועה, לא תנועה קדחתנית אִמְנֵם – תנועה רגילה, סדירה – ללא התרגשויות, או סבוכים מרפבים – ללא מתח או השראה, או רטוטים רוחניים חזקים. דין, דין! האורחים עוזבים את בית הקפה לא בהדחה, אך גם לא בצער. והמוסד נסגר עד ליום המחרת.

העסק קיים שנים רבות. חוג חסידי גדל והולך, פעילותו הצנועה הולכת ומתרחבת. אך יום אחד מישהו ישים רגל, או ישתנו התנאים – העסק יסגר או ימכר. זה ואחר יניד בראשו, לקוח אהד יותר יאנח, נזכיר במלה טובה את הספגניות שלה או את עוגות הקצפת – וזהו, והאנשים ישכחו. איש אינו מקלל ואינו מתרגז במיוחד, ורק לעתים רחוקות ירטן מישהו על המחיר המפלפל או על השרות הרשלני.

הפרתי אדם שקול

זה היה בתקופת חיי המטפשת, באשר אתה מבקש להזריק את תרפיב האינדאלים שלך על ימין ועל שמאל, לכלם יחד ולכל אחד לחוד, באשר מקמצים בזעם את האגרופים פשמישהו אומר: "לא רוצה", או: "כבר חסנו אותי", או: "זה לא נקלט אצלי, אדון יקר; כבר נסו".

לא פלא שהאדם השקול עורר מייד את סלידתו.

– איך אתה יכול לחיות בצורה כזאת? אני מבטיח לך שהפרנולוגיה תחזק את רוחך, תתן לך טעם בחיים, תלמד אותך לחשב – תסב לך אשר. מדוע אתה מסרב, אדוני? מה אכפת לך?
והוא השיב בשלנה:

– אדוני היקר, כל אדם יודע מה שהוא יודע – מה יש פה לדבר?
וסרב.

אחרי מספר שנים בקשתי לגיסו לאגדת גדול תרד בדרך רציונלית.
– התרד מכיל ברזל, בתרד חבויים מקורות של בריאות לעם. התרד יחליף בבוא היום את תפוחי האדמה ההפכפכים ואת התבואה, ואת הבשר. התרד יכריע את השחפת, יפתר את כל הבעיות הסוציאליות. לחמניות מתרד, בגדים מתרד, בתים מתרד... הבן זאת, אדוני!
והוא השיב בשלנה:

– אדוני היקר – תרד הוא תרד וזהו.
לא היה חסר הרבה כדי שאיך בו.

שוב עברו מספר שנים. פגשתי אותו בהלניתה של אשתי המנוחה.
– החיים, אדוני היקר, הם אף ורק חיים – ולחץ את ידי בלבביות.
נשקתי לו. המשפט הפשוט הזה נאמר באהדה כזאת, היתה בו כל כך הרבה חמימות.

החלטתי להפגש איתו לעתים יותר קרובות. תחלה הוא סקרן אותי בנושא, אחר כך קשר אותי אליו ההרגל, לבסוף נקשרתי אליו כמו לבית קפה. אני זוכר, שזוהייתי איתו פעם על אמונה. בחנתי את האמונה ואת הדת מנקודת מבט היסטורית, חברתית, פילוסופית, מטפיזית, מטריאלית, אתנוגרפית.

הוא הקשיב בתשומת לב, מבטו עוקב ברפזו אחרי תנועות שפתי וכאשר סימתי חור ומתש, חידך חיוך חסר גון ואמר:
– אדוני היקר! אמונה – זאת אמונה... וזהו.

פעם נסעתי כלי לנכח מקרה כלשהו של נבזות אנושית.

– האנשים – קראתי – הם כמו תנים. האדם הוא יצור נבזי עוד יותר. לכל בעל חיים יש איזו תכונה טובה מלדה, שאפניית לו. האדם יודע לחשב; הוא נבחן כל נבזות, כל מעשה נבלה...

הוא הניח את כף ידו על כתפי ואמר בקול רציני להפליא, בנימה חגיגית:
– האדם הוא רק אדם.

פעם אחרת התרעמתי על יחס ההורים אל ילדיהם.

– מה נותנים אב או אם לילדיהם מלבד תות שדה, ממחטות אף נקיות, מורה פרטי ונעלים צהבות? האם הם מנסים לחמש את ילדיהם בנשק מחסן – למאבק הקשה של החיים? האם הם מתעמקים באני הנפשי של הילד – האדם? האם ביום הארוסין או קניית הנדוניה הם חשבו אלו תכונות גופניות ונפשיות הם הורישו לו? לא. ילד – הוא בבה, בדור במשחק קריקט, פלירט של הוריו... עבור מה מגיעה להם הכרת תודה?

הוא הניד בראשו.

– ומה? כמוכן שאתה לא מסכים אתי, אדוני?

– כמוֹבֵן... כמוֹבֵן... אֲבָל אֶתְּהָ מִבֵּינֵן, אֲדוֹנֵי הַיָּקָר... הוֹרִים הֵם – הוֹרִים, וְיֵלֵד – זֶה יֵלֵד. מָה יֵשׁ פֶּה לְדַבֵּר?

וְהַמְשֻׁפָּט הַפְּשוּט הַזֶּה, בְּאִפְסוֹ שֶׁנִּהְיָה וּבְמִבְנָהּ, הִרְגִיעַ אוֹתִי כְּמוֹ מִנֵּת גְּלִידַת שְׁמֵנֵת בְּיוֹם קִנְיָ לֹהֵט... כְּמַעַט שֶׁיִּצְאֵתִי מִדַּעְתִּי בְּרֵאֵתִי סְבִיבֵי חֶסֶר יוֹזְמָה מִיָּאֵשׁ כָּל כָּד, חֶסֶר רַעֲיוֹנוֹת חֲדָשִׁים, חֶסֶר מַחְשָׁבָה חִבְרָתִית, שִׁגְרָה מְטַמְטֶמֶת, זוֹחֶלֶת כְּמוֹ צָב, מְנַזֶּלֶת, רְדוּמָה, מְעוֹרְרַת בְּחִילָה, מַחְנִיקָה, חֲרָשֶׁת וְאֵלֶמֶת! יֵשׁ לְהִנִּיעַ אֶת הָעֵסָה הַמְּנַמְנֶמֶת הַזֹּאת, לְעוֹרְרָה בְּטִילֵי מַחְשָׁבָה נֶעְלָה, לְהֵאִיץ בָּהּ אֶפְלוּ בְּדוֹרְבָנוֹת כְּדֵי שֶׁתַּעֲבֹר מִן הַהֲלוֹף הַמְּדוּד הַזֶּה לְדַהֲרָה. שֶׁתִּפְסִיק לְזַחַל, לְכָל הַשָּׂדִים וְהַרוּחוֹת, בְּכַבְדוֹת כְּזֹאת, וּבְנִשְׁמֵימוֹת שׁוֹרְקָנוּיּוֹת אֲסֵתֶמֶטִיּוֹת, כְּמוֹ חֲזִיר מְפֹטָס הַנוֹבֵר בְּזָבֵל... בְּרָקִי הַשְּׂרָאָה נְבוֹאִית וְרַעְמֵי דַחְפִּים חִבְרָתִיִּים גּוֹרְמִים לְכָל הַיּוֹתֵר לְמַצְמוֹץ עֵינַיִם, קוֹטְעִים לְכָל הַיּוֹתֵר פְּהוּק רָחֵב אֶחָד... וְאֵיךְ אֶפְשֶׁר לְהִתְמוֹדֵד עִם כָּל זֶה – נוּ, דַּבֵּר כְּבָר אֲדוֹנֵי!...

וְהוּא? שֶׁפִּשֵׁף אֶת מִצְחוֹ וְאָמַר:

– אֲדוֹנֵי הַיָּקָר! מָה שֶׁאֶפְשֶׁר – אֶפְשֶׁר, וּמָה שֶׁאֵי אֶפְשֶׁר – אֵי אֶפְשֶׁר. אֵינִי מָה לַעֲשׂוֹת!

חֲטַפְתִּי אֶת מִגְבַּעְתִּי וּבְרַחֲתִי, וְנִמְנַעְתִּי מִלְּהַפְּגֵשׁ עִמּוֹ בְּמִשְׁךָ זְמַן מָה.

אֲבָל הֵייתִי סִקְרָן לְדַעַת, מָה דַּעְתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם עַל בְּנֵי הַנְּעוּרִים. הַנְּחִתִּי שֶׁבְּנֵי הַנְּעָר מְעַצְבְּנִים אוֹתוֹ בְּחִיָּהֵם הַמְּלֵאִים, בְּקִלּוֹת דַּעְתָּם חֲסֵרַת הַבְּקָרָת.

לֹא! גַּם כָּאִן הֵייתָ עִמּוֹ מַחְשָׁבָה מוֹכֵנָה, שֶׁסָּפְקָה אוֹתוֹ לְחִלוּטִיו כְּדֵי לְהַבִּינֵן, לְהַגְדִּיר וְלִסְלַח:

– מָה אֶתְּהָ רוּצָה אֲדוֹנֵי, נְעוּרִים – הֵם נְעוּרִים... לֹא יַעֲזֹר לָךְ שׁוֹם דַּבֵּר, אֲדוֹנֵי הַיָּקָר.

”אָדָם הוּא אָדָם” – ”אָמוּנָה – זֹאת אָמוּנָה” – ”חִיִּים – הֵם רַק חִיִּים”.

וּבְבִית הַקֶּפֶה:

”בְּבִקְשָׁה לֹא לַעֲשׂוֹן” – ”בְּבִקְשָׁה לְשִׁלֵּם בְּקֶפֶה”.

קָצָר, תִּמְצִיתִי, מוֹבֵן...

הֵייתִי לְגִדּוֹ כְּאֶשֶׁר גָּסַס, מְקוֹף בְּבִנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ. הִנֵּה שֶׁקֵּט וְרַגוּעַ.

– יֵלְדִים, זְכָרוּ שְׁחוּבָה – הִיא חוּבָה וְיִשָּׁר – הוּא יִשָּׁר.

הַבְּחִין בִּי. הוֹשִׁיט לִי אֶת יָדוֹ:

– תִּשְׁתַּדֵּל אֲדוֹנֵי לְהַשִּׁיג קֶצֶבֶת גְּמֻלָּאִים עֲבוּר אֲשֵׁתִי, לְפָחוֹת מִשָּׂהוּ. הֲרֵי יֵשׁ לָךְ שֵׁם קֶצֶת מְכָרִים, וְהֲרֵי הֵם – כֵּן, כְּמוֹ שֶׁהֵם.

זֹאת הֵייתָ תִּלְוִנְתּוֹ הָאֲחֵרוֹנָה עַל הַמְּמַנִּים עֲלָיו.

– אֲבָל אֶתְּהָ תִּמְשִׁיךְ לְחִיוֹת – נִסִּיתִי לְהַבְטִיחַ לוֹ.

הֵנִיף בְּיָדוֹ בְּבִטּוֹל.

– אָה, לֹא, אֲדוֹנֵי, מָוֶת – זֶה מָוֶת.

וּמָוֶת.

